

TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ VE PARLAMENTO TARİHİ

2.ÜNİTE ÖZET

İMPARATORLUĞU ÇÖKÜŞTEN KURTAMA ÇABALARI: ZORAKİ YENİLEŞME DÖNEMİ

III. SELİM DÖNEMİ VE NİZAM-I CEDİD

*XVIII. Yüzyıldan itibaren Batı'nın üstünlüğünü kabul eden Osmanlı Devleti, aradaki farkı kapatmak için ıslahatlar yapılmasını zorunlu gördü.

*Osmanlı idaresi bir yandan Avrupa'dan gelen uzmanlardan yararlanırken, diğer taraftan da batılı eserleri Türkçeye çevirterek Avrupa düşüncesinin ülkeye girmesinin önünü açtı.

*Gelişmeleri izlemek ve daha gerçekçi bir dış politika yürütmek amacıyla Avrupa başkentlerinde daimi elçilikler açtı.

*Ancak bu yenileşme hareketleri III. Selim'in padişah olmasına kadar programlı bir hale gelemedi.

*III. Selim Devletin kötü gidişini durdurmak için devrinin ileri gelen âlimlerine ve yabancı uzmanlara raporlar (layihalar) hazırlattı.

*Raporlar ışığında yapılan düzenlemelere Nizam-ı Cedid adı verildi.

*Yenilikler, önce ihtiyacın en fazla hissedildiği askeri alanda yapıldı.

*Yeniçeri Ordusu yanında, 1794'de Nizam-ı Cedid Ordusu denilen eğitilmiş ve donanımlı modern bir ordu kuruldu.

*Bu yeni ordunun subay ihtiyacını karşılamak üzere 1795'de Mühendishane-i Berr-i Hümayun açıldı.

*III. Selim döneminin Türk demokrasi tarihine en önemli katkısı meşveret usulünün

kurumsallaştırılması oldu. Padişah kendi başkanlığı altında ülkenin ileri gelen

devlet adamlarının katıldığı bir Meşveret (danışma) Meclisi topladı

II. MAHMUT DÖNEMİ VE SENED-İ İTTİFAK

*Nizam-ı Cedit'e karşı, Kabakçı Mustafa'nın liderliğinde bir isyan başlatıldı.

*Asiler IV. Mustafa'yı Padişah yaptılar.

*Nizam-ı Cedit ile girişilen yenilikleri ortadan kaldırdılar.

*Ülkenin bu karışık döneminde III. Selim'i tekrar tahta oturtmak isteyen Rusçuk Âyanı Alemdar Mustafa Paşa ordusuyla birlikte İstanbul'a gelerek, Kabakçı Mustafa İsyanı'nı bastırdı.

*Bu arada Padişah IV. Mustafa tahtını korumak için III. Selim'i öldürttü.

*Sultan Mustafa, Alemdar Mustafa Paşa tarafından tahtan indirildi.

*II. Mahmut padişah yapıldı (1808). Alemdar Mustafa Paşa da Sadrazam

oldu.

*7 Ekim 1808’de Alemdar Mustafa Paşa’nın liderliğindeki âyanlarla padişah arasında Sened-i İttifak adlı bir belge imzalandı.

*Sened-i İttifak Osmanlı tarihinde kuvvetler ayrılığı ilkesinin ilk örneklerinden biri oldu. Çünkü merkezi otorite konumunda olan Padişah ile yerel otorite konumundaki âyanlar arasında yetki paylaşımını öngörüyordu.

*Sened-i İttifak, Alemdar Mustafa Paşa’nın öldürülmesi ile tamamen unutuldu.

*II. Mahmut, 1826’da Yeniçeri Ocağı’nı kaldırarak, yerine Asâkir-i Mansure-yi Muhammediye adlı modern bir ordu kurdu.

*Aynı yıl Takvim-i Vekayi adıyla resmi nitelikte ilk gazete yayın hayatına girdi.

*1829’da İstanbul mahallerinde kurulan ve daha sonra bütün ülkeye yaygınlaştırılan muhtarlık teşkilatıyla halkın yönetime katılımı sağlanmaya çalışıldı.

*Sadrazamlık unvanı başvekilliğe dönüştürülürken dışişleri, içişleri, ticaret, maliye, evkaf gibi yeni nazırlıklar oluşturuldu.

*Sadrazamlık makamına ait olan yetkiler, yeni kurulan nazırlıklar arasında paylaştırıldı.

*Avrupa kabine sistemine uygun bir bakanlar kurulu oluşturuluyor ve merkezi otorite güçlendiriliyordu. *Meclis-i Vükelâ olarak adlandırılan bu kurul devletin en yüksek yasama ve yürütme organı idi.

*EskiTürklerde devlet işlerinin görüşüldüğü meclise toy, kurultay adı verilmiştir.

*Selçuklulardadevlet işleri Divan-ı Saltanat veya büyük divanda görüşülürdü.

*Divan-ı Saltanat Osmanlılarda Divân-ı Hümayûn olarak devam etti.

*II. Mahmut dönemindehem nitelik, hem de nicelik açısından geliştirildi.

*Askerî konularda Dâr-ı Şûra-yı Askerî,

*Adlî alanda Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye,

*İdari konularla ilgili olarak da Dâr-ı Şûra-yı Babıâli gibi kurumlar oluşturuldu.

*Yasama ve yürütme görevini yapmak üzere oluşturulan Meclis-i Hass-ı Vükelâ

GÜLHANE HATT-I HÜMAYUNU VE TANZİMAT DÖNEMİ

*Abdülmecit, 3 Kasım 1839’da Mustafa Reşit Paşa’nın hazırladığı Gülhane Hatt-ı Hümayunu’nu (Tanzimat Fermanı) ilan etti.

*Tanzimat Fermanı, devletin eski gücünü ve kudretini kaybetmesini şer-i şerife ve kanunlara uyulmamasına bağlıyor ve bu şekilde yönetilmeyen devletlerin yaşayamadığını vurguluyordu.

*Yargı kararı olmadan ölüm cezası verilemeyeceği,

*müsadere yönteminin kaldırılacağı,

*suç işleyen kim olduğuna bakılmaksızın yargılanacağı,

- *toplumsal bir hastalık olan rüşvetle mücadele edileceği belirtiliyordu. Bununla Osmanlı
- *padişah da kendi isteğiyle gücünü sınırlandırıyor.
- *Ferman anayasal sürecin önemli aşamalarından biri olarak değerlendirildi.
- *Her erkeğe askerlik yükümlülüğü getirilmesi, askerlik süresinin beş yıl sınırlandırılması,
- *Gayrimüslimlerden alınan cizyenin kaldırılması ile de Müslüman ve gayrimüslim ayırımını ortadan kaldırmayı amaçlıyordu.
- *Dış baskılar sonucu 18 Şubat 1856'da ilan edilmiş olan Islahat Fermanı ise Tanzimat Fermanı'nda öngörülen gayrimüslimlerin her konuda Müslümanlarla eşitliğini sağladı.
- *Genel seçim yolunda atılan bir diğer adım ise 1864 yılında çıkarılan Vilayet Nizamnamesi ile oldu. Nizamname ile ülke; vilayet, sancak, kaza ve köy gibi idari birimlere ayrıldı.
- *1868 yılında genel yönetim esaslarını belirleyecek, kanun ve tüzükleri inceleyerek alınması gereken önlemleri tavsiye edecek Şurâ-yı Devlet kuruldu.
- *1858 tarihli Arazi Kanunnamesi,
- *1871 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu
- *1878 tarihli Dersaadet ve Vilayât-ı Belediye Kanunu çıkarıldı
- *Bu düzenlemeler yerel temsilde Müslüman-Gayrimüslim eşitliğini fiilen gerçekleştirdi.

OSMANLI DEVLETİ'NDE ANAYASAL DÜZENİN KURULMASI VE KURUMSALLAŞMASI

HAZIRLIK DÖNEMİ: YENİ OSMANLILAR VE ÖRGÜTLÜ MUHALEFETİN BAŞLAMASI

*Osmanlı Devleti'nde ilk ve etkin muhalefet örgütü 1865'te kurulan Yeni Osmanlılar Cemiyeti'dir. Yeni *Osmanlıların önde gelen fikir adamları Ali Suavi, İbrahim Şinasi, Namık Kemal ve Ziya Paşa idi.

- *Eğitim aracı olarak Batıda olduğu gibi gazeteyi tercih ettiler ve gazete çıkarmaya başladılar.
- *Gazetelerin sayısı ve etkisi sınırlı olsa Muhbir, Tasvir-i Efkâr ve Tercüman-ı Ahvâl gibi gazeteler yoluyla fikirlerini yaymayı sürdürdüler.

*Mısır Hidivi'nin kardeşi Mustafa Fazıl Paşa tarafından maddi olarak desteklenen muhaliflerden Ali Suavi Londra'da Muhbir gazetesini, Ziya Paşa ve Namık Kemal de Paris'te Hürriyet gazetesini yayınladılar.

*Yeni Osmanlıların meşrutiyet fikirleri aydınlar ve bürokratlar arasında taraftar bulmaya başladı. Bunda özellikle Namık Kemal'in kaleme aldığı yazı ve eserler etkili oldu.

I. MEŞRUTİYET VE PARLAMENTOLU YÖNETİMİN KURULMASI

- *II. Abdülhamit aydınlar üzerinde büyük ağırlığı olan Mithat Paşa'yı istemese de sadarete getirmişti. Bu gelişmeler anayasalı düzene giden süreci hızlandırdı.

*Meclis-i Umumi toplandı. Bir komisyon tarafından hazırlanan TÜRK-İSLAM ANAYASASI 23 ARALIK 1876'DA KANUN-I ESASİ ADI ile ilan edildi.

*Böylece mutlakıyet yönetiminden meşrutiyet yönetimine geçildi.

*Anayasaya göre Osmanlı Devleti ayrılmaz bir bütündü.

*Devletin başkenti İstanbul, resmi dili Türkçeydi.

*Saltanat, Osmanlı ailesinin en büyük erkek evladına aitti.

*Padişah İslam'ın koruyucusu ve Osmanlı halkının hükümdarıydı.

*Yürütme kuvvetinin başıydı. Ama yaptığı işlerden sorumlu değildi.

*Sadrazamın, şeyhülislamın ve Heyet-i Vükelanın tayin ve azil yetkisi de padişaha aitti. Hükümet meclise karşı değil padişaha karşı sorumluydu.

*Kanun teklif etme hakkı hükümete tanınmıştı. Ancak teklifin kanunlaşması Padişahın onayına bağlıydı.

*Padişah meclisi açıp kapatabilir, 6 ay içinde yeniden seçimler yapılması şartıyla meclisi feshedebilirdi.

*Kanun-ı Esasi'nin 113. Maddesine göre padişah güvenlik kuvvetleri tarafından yapılan araştırma neticesinde; güvenliği bozdukları tespit edilenleri sürgün etme hakkına da sahipti.

MECLİS-İ MEBUSAN'IN TOPLANMASI VE ÇALIŞMALARI

*İlk Osmanlı parlamentosu 19 Mart 1877'de Dolmabahçe Sarayı'nda toplandı. Meclisin açılış gününde tüm resmi daireler

*Rusya ile yapılan savaşta ağır bir yenilgi alan Osmanlı Devleti, Balkanlardaki toprakların büyük bir kısmını kaybetti.

*Ruslar İstanbullularına kadar geldi. Müslüman ve gayrimüslim mebuslar arasındaki tartışmalar da sertleşmeye başladı.

*Sultan II. Abdülhamit bu şartlarda meclisin çalışmalarının yararlı olmayacağını gerekçe göstererek 13 Şubat 1878'de meclisi süresiz tatil etti.

*Osmanlı Devleti istibdat olarak nitelenen mutlakıyetçi bir yönetime döndü.

İSTİBDAT DÖNEMİ VE MUHALEFET

II. Abdülhamit'in otuz yıl sürecek olan istibdat (baskı) yönetimi; hafiyelik, sansür ve basın özgürlüğünün kısıtlanması üzerine içerden ve dışarıdan birçok baskıyla karşılaştı.

*1889 yılında Askeri Tıbbiye öğrencileri anayasayı tekrar yürürlüğe koymak

ve mutlak yönetime son vermek amacıyla harekete geçti. Ohrili İbrahim Temo,

Arapkirli Abdullah Cevdet, Diyarbakırlı İshak Sükûti, Kafkasyalı Mehmet Reşit,

Bakülü Hüseyin-zade Ali Beyler İttihat-ı Osmanî adını taşıyan gizli bir cemiyet

kurdular.

*Bu örgüt aynı yıl Paris'te yaşayan meşrutiyet taraftarı Ahmet Rıza Bey'le irtibata geçti. Ahmed Rıza ve Dr. Nazım beylerin teklifiyle cemiyetin adı Osmanlı Terakki ve İttihat Cemiyeti olarak değiştirildi.

*Cemiyet, kendi içindeki çatışmalara son vermek için 1902 senesinde Paris'te bir kongre düzenledi.

*Bu kongrede Prens Sabahattin grubu, Teşebbüs-i Şahsi ve Adem-i Merkeziyet programını ileri sürdü. Meşrutiyetin yeniden ilanı için yabancı müdahalesini savundu.

*İhtilal yoluyla meşrutiyeti geri getirmek isteyen Ahmet Rıza Bey grubu yabancı müdahalesine karşı çıktılar.

*Bu görüş ayrılığı nedeniyle cemiyet ikiye bölündü.

*Prens Sabahattin taraftarları Teşebbüs-i Şahsi ve Adem-i Merkeziyet Cemiyeti'ni,

*Ahmet Rıza Bey taraftarları Osmanlı Terakki ve İttihat Cemiyeti'ni kurdu.

*Selanik'te askerlerin kurduğu Osmanlı Hürriyet Cemiyeti ile Mustafa Kemal'in Şam'da kurduğu Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'nin Ahmed Rıza gurubunu desteklemesi ile Kanun-ı Esasi'nin yeniden ilanını sağlayacak süreç hızlandı.

II. MEŞRUTİYET VE PARLAMENTER SİSTEME GEÇİŞ

OSMANLI İTTİHAD VE TERAKKİ CEMİYETİ'NDEN II. MEŞRUTİYET'E

*10 Haziran 1908'de Rusya'nın Reval Limanında İngiltere Kralı VII. Edward ile Rus Çarı II. Nikola arasında bir görüşme yapıldı.

*Osmanlı Devletinin paylaşılması için yapılan bu görüşmeler cemiyeti harekete geçirdi. Cemiyet üyesi olan askerler dağa çıkarak ayaklanma başlattılar.

*Enver Bey Tikveş, Selahattin ve Tosun Beyler

Arnavutluk, Kolağası Niyazi ve Eyüp Sabri Beyler Resne ve Ohri bölgelerinde dağa çıktılar.

*Meşrutiyetin yeniden ilanı yönündeki baskılara direnemeyen Sultan II. Abdülhamit, 23 Temmuz 1908'de meşrutiyeti yeniden ilan etmek zorunda kaldı.

* Osmanlı Terakki ve İttihat Cemiyeti, 23 Ağustos 1908'de yayınladığı bir bildiriyle adını İttihat ve Terakki Cemiyeti olarak değiştirdi.

*Meşrutiyet'e muhalefeti ile tanınan gazeteci Hasan Fehmi'nin öldürülmesinden

İttihatçılar sorumlu tutulurken, suikast, muhalif grupların İttihat ve Terakki'ye karşı birleşmelerine neden oldu.

*Derviş Vahdeti'nin yayınladığı Volkan gazetesi muhalefetin sesi haline geldi.

*Suikasttan yedi gün sonra da 31 Mart Olayı cereyan etti (13 Nisan 1909).

- * Selanik'teki Üçüncü Ordu İstanbul'daki isyanı bastırmaya karar verdi.
- *Genç Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal'de Hareket Ordusu'nda görevliydi.
- *Hareket Ordusu 24 Nisan'da İstanbul'a girdi, ayaklanmayı bastırdı.
- *İsyana göz yumduğu gerekçesiyle Sultan II. Abdülhamit tahttan indirilerek yerine Sultan Mehmet Reşat getirildi.
- *II. Abdülhamit, Selanik'e sürgüne gönderildi.
- *Hareket Ordusu'nun İstanbul'a girişi ve bundan sonra kurulan sıkıyönetim rejimi silahlı kuvvetlerin iktidara ilk müdahalesi olacak ve daha sonraki dönemlere de mirasını bırakacaktı.
- *İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ülkeyi perde arkasından yönettiği bu yıllarda Osmanlı toplumu gerçek anlamda ilk defa millet egemenliği ile tanıştı.
- *İttihat ve Terakki Cemiyeti 31 Mart Olayı'ndan sonra özgürlükçü tavrından yavaş yavaş vazgeçti.
- *Bu durum hem Cemiyet içinde, hem de Cemiyet dışında İttihatçılara karşı muhalefetin gelişmesine neden oldu.
- *1909-1910 yılları arasında bir yanda Mutedil Hürriyetperveran Fırkası, Osmanlı Sosyalist Fırkası gibi partiler kurulurken öte yandan İttihat ve Terakki içinde de muhafazakârlar ve liberaller ayrıştı.
- *Muhafazakârlar Hizb-i Cedid hareketi ile İttihat ve Terakki'yi bölünmenin eşiğine getirdi. Sonuçta tüm muhalifler İttihat ve Terakki'ye karşı birleşerek 21 Kasım 1911'de Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nı kurdular.
- *Partinin başkanlığı na Amasya Mebusu İsmail Hakkı Paşa seçildi.
- *Padişah V. Mehmet Reşat 18 Ocak 1912'de Meclis'i feshetti. Böylece tarihimize “sopalı seçimler”

olarak geçen 1912 seçimlerine giden yol açıldı

SONUN BAŞLANGICI: I. DÜNYA SAVAŞI

- *I. Dünya Savaşı'na giden süreçte etkili olan iki önemli gelişme Fransız İhtilâli ile Sanayi İnkılâbı idi.
- *1789 Fransız İhtilâli ile yayılan milliyetçilik akımı ulus devletlerin kurulmasını tetiklemişti.
- *Sanayi İnkılâbı sömürgeci devletlerin yeni hammadde kaynaklarına ve pazarlara olan ihtiyacını artırmıştı.
- *Bu durum Avrupa'nın büyük devletleri arasında ekonomik rekabeti şiddetlendirmiş ve var olan siyasi bunalımın da etkisiyle siyasi bloklaşmalar hız kazanmıştı.
- *1871'de birliğini sağladıktan sonra hızla sanayileşen Almanya'nın ordu ve donanmasını çağdaşlaştırarak giderek güçlenmesi ve Avrupalı devletlerin sömürgelerine göz dikmesi sömürgeci Avrupa devletlerini endişelendirmişti.

*Avusturya-Macaristan'ın Balkanlarda ilerleyerek Akdeniz'e çıkmak istemesi ise aynı siyaseti takip eden Rusya'nın menfaatleriyle çatıştı.

*Ekonomik ve siyasi çıkarların yön verdiği I. Dünya Savaşı'nı başlatan kıvılcım

28 Haziran 1914'de Avusturya-Macaristan veliahdının Saray-Bosna şehrinde bir Sırp genci tarafından öldürülmesi ile oldu.

*Akdeniz'de İngiliz donanmasından kaçan iki Alman savaş gemisi Çanakkale Boğazı'nı geçti. İngiltere, tarafsızlığını ilan etmiş olan Osmanlı Devleti'nden bu gemilerin Türk sularından çıkarılmasını istedi.

*Osmanlı Devleti 11 Ağustos 1914 sabahı Alman gemilerinin Marmara Denizi'ne girmesine izin vererek, bu gemileri satın aldığını ilan etti.

*Bir süre sonra Yavuz ve Midilli adı verilen bu gemiler Karadeniz'de Rus limanlarını bombaladı (29 Ekim 1914).

*Böylece Osmanlı Devleti fiilen savaşa girmiş oldu.

*Savaş sırasında Türk Boğazları büyük önem kazandı. İtilaf Devletleri Boğazları ele geçirerek hem Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakmak hem de Rusya'ya gerekli olan yardımı yapmak üzere Çanakkale Cephesi'ni açtı.

*18 Mart 1915'te denizden, 25 Nisan 1915'te ise hem karadan hem denizden yaptıkları harekât sonuçsuz kaldı.

*Türk ordusu Çanakkale'de savaş gücünün yok olmadığını bütün dünyaya gösterirken, Anafartalar Gurubu Komutanı Mustafa Kemal'in şöhreti ve saygınlığı arttı.

*Osmanlı Devleti aynı başarıyı Orta Doğu'daki topraklarında gösteremedi. Basra Körfezi'nden çıkan İngiliz orduları zengin petrol kaynaklarını ele geçirmeyi hedeflemişti.

*Osmanlı Orduları 1916'da Kutülamare'de İngiliz ordusunu mağlup etti.

*Suriye'de ise IV. Ordu Komutanı olan Cemal Paşa İngilizlerin elinde bulunan Süveyş Kanalı'nı ele geçirmek için Kanal Harekâtı'nı başlattı. Böylelikle İngiltere'ye büyük bir darbe vurulacaktı. Osmanlı ordularının kanala yaptığı iki büyük hücum başarısız oldu.

*Hicaz'da, Yemen'de, Galiçya, Romanya ve Makedonya cephelerinde bazı başarılar elde eden Osmanlı Devleti savaşın sonunda bozguna uğramaktan kurtulamadı.

*ABD'nin İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa girmesi onlara büyük bir üstünlük sağladı.

*Almanya'nın ekonomisi ve askeri durumu zayışamış, cephelerde de yenilmeye başlamıştı.

* Bu durum İttifak devletlerinin kamuoylarında barış çağrılarını artırdı.

*ABD başkanı Wilson'un açıkladığı ilkelerde bu devletlerde olumlu yankı bulmuştu.

*Çok geçmeden Bulgaristan yaptığı bir ateşkesle savaştan çekildi.

*Böylece Almanya ile Osmanlı Devleti'nin karadan bağlantısı kesildi.

*İttihatçıların iç ve dış politikada yaptıkları yanlışlıklar nedeniyle Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıktı.

*5 Ekim 1918’de Talat Paşa başkanlığındaki İttihat ve Terakki Hükümeti Wilson prensipleri çerçevesinde mütareke isteğinde bulundu.

*Ahmet İzzet Paşa hükümeti 30 Ekim 1918’de Mondros Mütarekesi’ni imzaladı.

*Mütarekenin en ağır hükümleri İtilaf Devletlerine istediği Osmanlı topraklarını işgal imkânı sağlayan 7. ve 24. maddeleriydi.

*Bu maddelere göre İtilaf devletleri, güvenliklerini tehdit edecek bir durumun doğması halinde herhangi bir noktayı işgal edebileceklerdi.

MÜTAREKE DÖNEMİ

MİLLET EGEMENLİĞİ KONGRELER DÖNEMİ

*Trablusgarp Savaşı ve Balkan Savaşları ile başlayan ve I. Dünya Savaşı ile biten savaşlar dizisi Türk milletini sosyal ve ekonomik bakımdan yıkıma götürmüş, ülkenin zaten kıt olan kaynakları tükenmişti.

*Türkiye’nin bağımsız bir devlet olarak ayakta kalabileceğine dair inançlarını giderek yitiren aydınlar İngiliz veya Amerikan himayesini (mandasını) kabul etmek konusunda arayışlar içine girmişlerdi.

*Halkın işgaller karşısındaki bu tepkisi o günlerde Anadolu’ya geçen Mustafa Kemal Paşa tarafından da desteklendi.

*Türk milletini kendi kaderini tayin konusunda örgütlenmeye zorladı.

*Böylece ülkenin dört bir tarafında Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetleri kurulmaya başlandı.

*Mondros Mütarekesi’nden hemen sonra 5 Kasım 1918’de Batum, Kars, Ardahan, Oltu, Artvin, Sarıkamış, Iğdır ve Nahcivan ileri gelenlerinin katılımıyla Kars’ta bir Millî İslâm Şurası oluşturuldu.

*Bu kuruluş 30 Kasım 1918’de Büyük Kars Büyük Kongresi’ni yaptı.

*Bu kongre, Cenubi Garbi Kafkas Hükümet-i Muvakkate-i Milliyesi adıyla bir

devlet kurarken, Türkiye toprakları üzerinde kuvvetler birliğine dayalı meclis hükümeti

sisteminin ilk örneğini sundu.

*İstanbul’daki bazı aydınlar Millî Talim ve Terbiye Cemiyeti öncülüğünde Türk Ocağı, Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu, Donanma Cemiyeti, Muallimler Cemiyeti gibi yetmiş civarında cemiyetin bir araya gelmesi ile Millî Kongre Cemiyeti’ni oluşturdular. Bunların gayesi Rumların İstanbul’u ele geçirmek konusundaki faaliyetlerine mani olmak ve Türklere yapılan haksızlıklarla mücadele etmektir.

*Millî Kongre Cemiyeti son Osmanlı Meclis-i Mebusan’ında alınan Misâk-ı Millî kararlarında da etkili oldu.

*Trakya’daki aydınlar ise Trakya Paşaeli Müdafaa-yı Hukuk-ı Osmaniye adında bir cemiyet kurdular. Bu teşkilat 22 Ocak 1919’da İstanbul’da toplanarak Yunan işgalini önlemeye yönelik bazı kararlar aldı.

*Batı Anadolu içlerinde ilerlemeye başlayan Yunanlılara karşı mücadele eden Kuva-yı Milliye'yi bir düzen altına almak ve beslenmelerini sağlamak için 28 Haziran-12 Temmuz 1919'da Balıkesir'de bir kongre toplandı

*Batı Anadolu'da düzenlenen bir diğer önemli kongre ise 16-25 Ağustos 1919'da düzenlenen Alaşehir Kongresi oldu.

*Mustafa Kemal Paşa, kaleme aldığı programa son şeklini vermek için Rauf (Orbay), Ali Fuat (Cebesoy) ve Refet (Bele) beylerle Amasya'da 19 Haziran 1919'da buluştu.

*Onların da onayını aldıktan sonra kararlarını 21-22 Haziran 1919 gecesi Amasya Tamimi adıyla ilgililere duyurdu.

***AMASYA TAMİMİ;**

*Vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığının tehlikede olduğunu,

*İstanbul hükümetinin İtilaf devletlerinin tesir ve denetimi altında üzerine aldığı sorumluluğu gereği gibi yerine getiremediğini,

* milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararının kurtaracağını,

*milleti içinde bulunduğu durumdan kurtarmak ve haklı sesini dünyaya duyurmak için milli bir heyetin varlığının gerektiğini,

*Anadolu'nun güvenli bir bölgesi olan Sivas'ta milli bir kongrenin toplanmasının kararlaştırıldığını;

*bunun için bütün vilâyet ve sancaklardan üç temsilcinin gönderilmesi gerektiğini belirtiyor ve gizlice

seçilecek üç temsilcinin hemen yola çıkarılmasını istiyordu.

*Amasya Tamimi bir "ihtilal bildirisi" niteliğini taşıyordu.

*Tamim aynı zamanda Erzurum'da bir kongrenin toplanacağını da duyuruyordu.

*Amasya Tamimi; milletin bağımsızlığını, yine milletin azim ve kararının kurtaracağı düşüncesine yer

vermesi nedeniyle adeta yeni bir dönemin başlangıcına işaret ediyordu.

ERZURUM KONGRESİ,

* Mustafa Kemal Paşa oy birliği ile başkan seçildi.

*kongre aşağıdaki kararları aldı:

-Vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığı sağlanacaktır.

-Saltanat ve hilafet makamının korunması dahi milli iradeyi hâkim kılmakla mümkün olabilecekti.

-Kazanılmış haklarına dokunmamak koşuluyla Müslüman olmayanlara siyasi hâkimiyet ve sosyal dengeyi bozacak ayrıcalıklar verilmeyecekti.

-Devlet ve milletin iç ve dış bağımsızlığına hâlel gelmemek üzere herhangi bir devletin ekonomik ve sanayi yardımları memnuniyetle karşılanacaktı.

-Milletin kendi kaderini tayin için merkezi hükümetinde milli iradeye tabi olması gerekiyordu. Milli iradeye dayanmayan herhangi bir hükümetin kararları geçerli olmayacaktı.

-Milli meclisin derhal toplanması ve hükümet işlerinin meclisin denetimine alınması sağlanacaktı.

*Bu kararlardan sonra Erzurum Kongresi, kendi adına faaliyet göstermek üzere 9 kişiden oluşan bir

Heyet-i Temsiliye oluşturdu.

*Heyetin başkanlığına Mustafa Kemal Paşa seçildi.

*Erzurum Kongresi'ni düzenleyen cemiyetler Doğu Anadolu Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirildi.

*Böylece kongre adeta bir meclis, Heyet-i Temsiliye ise bir hükümet işlevi kazanmıştı.

SİVAS KONGRESİ

*Mustafa Kemal Paşa, yapılan oylama ile Erzurum Kongresi'nde oldu-

ğu gibi burada da kongre başkanlığına seçildi.

*Kongreyi en çok meşgul eden konu himaye (manda) sorunu oldu. kimi aydınlar kongrede Amerikan mandasının kabul edilmesi yönünde ısrarcı oldular.

*Erzurum Kongresi'nde alınan kararlar bütün ülkeyi kapsamak üzere genişletilerek kabul edildi ve

mütareke imzalandığı sırada elde bulunan toprakların bağımsızlığı savunuldu.

Kongre, Anadolu ve Rumeli'de kurulmuş olan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerini Anadolu

ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti çatısı altında birleştirme kararı aldı.

AMASYA (GÖRÜŞMESİ) PROTOKOLLERİ

*Tarihimize “Amasya Protokolleri” olarak geçen bu kararlara göre;

*Bu görüşmeler sonunda Erzurum ve Sivas Kongreleri ile oluşturulan milli teşkilat ve Heyet-i Temsiliye, İstanbul hükümeti tarafından resmen tanınmış oldu.

*Sivas Kongresi'nde alınan kararlar benimsendi.

* Milli iradenin temsil edileceği meclisin toplanması ve seçimlerin yapılması kabul edildi.

*Türk kadınları da işgaller karşısında sessiz kalmadılar. Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurarak seslerini yükselttiler.

*Bu cemiyetlerin öncüsü 24 Kasım 1918'de İstanbul'da kurulan İhsâs-ı Millî Kadınlar Cemiyeti oldu.

*Sivas'ta Anadolu Kadınları Müdafaayı Vatan Cemiyeti 9 Aralık 1919'da valiliğin onayıyla resmen faaliyete başladı. Kurucusu Sivas valisinin eşi Melek Reşit Hanım dır.Kısa süre içine Anadolu'nun birçok şehrinde şube açarak örgütlendi. Bu şubelerden ilki 9 Ocak 1920'de Amasya

Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti adı altında Amasya’da çalışmaya başladı. Bunu 1 Şubat 1920’de Kastamonu

Anadolu Kadınları Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti’nin kuruluşu izledi.

*Sivas Kongresi’nden önce on üç, sonra on dört kongre toplanmıştır.

*5 Kasım 1918 Kars İslam Şurası’yla başlayan bu süreç TBMM’nin açılışından sonra da devam etmiş 8

Ekim 1920’deki Pozantı kongresiyle sona ermiştir.

SON OSMANLI MECLİS-İ MEBUSANI

*Mecliste Mustafa Kemal’in kurulmasını istediği Müdafaa-yı Hukuk Grubu kurulamadı.

*Onun yerine Rauf Bey’in başkanlığında Felah-ı Vatan grubu kuruldu.

*Felah-ı Vatan grubu, 22 Ocak 1920 günü yaptığı gizli grup toplantısında esasları Ankara’da belirlenen metni kaleme aldı.

*Nihayet bu kararlar 28 Ocak 1920’de Meclis-i Mebusan’da resmi olmayan bir toplantıda Misak-ı Milli adı ile kabul edildi.

*Meclis-i Mebusan’nın en önemli faaliyeti işgal İstanbulu’nda Türk milletinin tam bağımsızlık ve asgari barış şartlarını ihtiva eden bir programı kabul etmiş olmasıydı.

*Erzurum ve Sivas Kongreleri kararlarına

dayanan Misak-ı Milli beyannamesi Meclis-i Mebusan’ın 17 Şubat 1920 Salı günü yaptığı açık birleşimde oy birliğiyle ilan edildi.

* Misak-ı Milli, Osmanlı Devleti’nin sınırlarını belirlemekle kalmamış; siyasal, ekonomik, askeri bağımsızlığa uygun olmayan bir barışın kabul edilmeyeceğine dikkati çekerek amacın tam bağımsızlık

olduğunu milletin ağzından iç ve dış kamuoyuna duyurmuştur.

*Türk kamuoyunun coşkusuyla karşıladığı Misak-ı Milli kararları İtilaf devletlerini özellikle de İngilizleri memnun etmedi.

*İngilizler, mütarekenin 7. maddesine dayanarak, fiilen 13 Kasım 1918’den beri kontrol altında tuttıkları İstanbul’u resmen işgale karar verdiler. İşgal, 16 Mart 1920 sabahı yağma ve soygunla başladı